

प्राचीन किरातहरूले छाडेका सम्पदाहरू HERITAGE OF THE KIRATAS

रामचन्द्र राई (रूपाबुङ्ग)
छिनामखु-४, भोजपुर

लेखकको परिचय

नाम: रामचन्द्र राई (रूपाबुङ्ग)

ठेगाना: छिनामखु-४, मुनबाला, भोजपुर

हाल: घ. नं. ११६, रूपाबुङ्गखिम, शान्ति गल्ली,
अनामनगर, काठमाण्डौ

जन्म: २१ अगष्ट, १९५४

शिक्षा: एम. ए.; बि. कम.; बि. एल.

कृति: विवेक शून्यताको क्षण (कविता संग्रह)

संलग्नता: न्यायिक क्षेत्र

बर्तमान राई किरातहरूको स्मारक ढुङ्गा (ठाँटी चौतारा)

बर्तमान राई किरातहरूको स्मारक ढुङ्गा (ठाँटी चौतारा)

प.स. :
Ref. No.:

मिति: २०६३श्रावण२६

प्रकाशक:-

महेन्द्र नाथ राई
छिनामखु-६, छुकालुङ्ग, भोजपुर ।

लेखक:-

रामचन्द्र राई (रुपाबुङ्ग)
छिनामखु-४, भोजपुर ।

प्रथम संस्करण: २०६४।०६।०१

छापिएको प्रति: ४०००

सहाधिकार:- लेखकमा सुरक्षित

रुपाबुङ्गखिम, शान्ति गल्ली-११६,
अनामनगर, काठमाण्डौ,
फोन नं.: ४२५४८८२
इमेल: rc_rai@yahoo.com

मूल्य: रू. ४००/-
संस्थागत रू. ७००/-

डिजाइन:-

फस्टलुक मिडिया प्रा.लि.
अनामनगर, काठमाण्डौ

गृहक:-

दिदी बहिनी अफसेट प्रेस
अनामनगर, काठमाण्डौ
फोन नं. ४१०२४११

किरातीले टेकेका पाइलाहरू हेर्दा

मेरा मित्र श्री रामचन्द्र राईज्यूले किरात सम्बन्धि विषय गहन अध्ययन/अनुसन्धान गर्नु भएको रहेछ। उहाँको अध्ययनबाट तयार भएको पाण्डुलिपि हेरेर यो कार्यको विषयमा लेखिदिन निम्ति मलाई अनुरोध गर्नु भयो। म द्वीविधामा परे। किरातीद्वारा किरातीको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरिएको यति विस्तृत कृतिका उपर अर्को किरातीले आफ्नो मन्तव्य लेख्न पर्दा म हृषिको छु। आफू किराती भए पनि आफ्नो अध्ययन/अनुसन्धानको क्षेत्र फरक भएकोले यस विषयमा लेख्ने मेरो औकात छैन भने हुन्छ। अर्कोतिर आफ्ना मित्रले त्यति परिश्रम गरेर तयार पारेको कृति उपर अध्ययन गरेर आफ्नो विचार नलेख्दा यो त्रिभुवन विश्वविद्यालयमा लगभग पैंतिस वर्ष बिताएको अनर्थ हुने पो हो कि। तसर्थ मैले यस्तो ठाने। अर्काले जन्माएको र हुकार्को छोराको निधारमा टीका टाँस्ने काम मात्र हो। टीका नटाँसेमा निधार खाली होला, असगुण होला भन्ने ठानी अघि सर्रेको मात्र हुँ।

आफ्नो विषय नभएपनि नेपालको इतिहास बारे म भन्ने गर्दछु। यो अपूर्ण छ अथवा हाम्रो देशको इतिहास ठीकसग लेखिएको छैन। मलाइ लाग्छ केवल राजा रजौटाको जीवनी र जीत्नेहरूको घटनाहरू मात्र इतिहास होइन। हामीले हाम्रो देशको सामाजिक इतिहास, आर्थिक इतिहास, प्रादेशिक इतिहास र सीमान्तिकृतहरूको जातीय इतिहास लेखेको छैनौं। देशको भूगोलले समेटेको जनताको इतिहास लेखिएका छैनन्। शासक र शासनकालका फेरिस्त मात्र इतिहास होइन, इतिहास समावेशी हुनुपर्छ। इतिहास संपूर्ण हुनुपर्छ।

म मेरा इतिहासका गुरुहरूलाई प्रश्न गर्छु - नेपालको स्वर्णयुग भनिएको लिच्छविकालका मानिसहरू कता हराए। आज यो भूमिमा टेकेर "म लिच्छवीव हुँ" भनेर कसैले पनि भन्न सकिरहेको छैन। त्यो कालको स्वर्ण मन्दिर र स्वर्ण मुद्रा छ तर तिनका निर्माताका सन्ततिहरू कता हराए? कहिले भन्न सक्तैन।

त्यो युग भन्दा कैयौं वर्ष पहिलेका किरातहरूका सन्तानहरू अफै जीवित नै छन्। उनीहरू आज "किरात हौं" भनेर गर्व गरिरहेछन्। उनीहरूका बारेमा गहिरो अध्ययन अनुसन्धान भएको छैन तर आफू आफ्नै भूमिमा उभिएर परिचय दिइरहेछन्। मेरा मित्र रामचन्द्रजीले अफ एक पाइला अघि सर्रे किरातका विषयमा लेखिरहनु भएको छ, खोजिरहनु भएको छ, प्रमाण जुटाइ रहनु भएको छ। हामी संपूर्ण किरातहरूका निम्ति यो विषय गर्व गर्नु पर्ने भएको छ। जताततै छरिएर रहेका प्रमाणहरू जुटाएर किरातहरूका उत्पत्ति, धर्म, संस्कार, संस्कृतिका विषयमा विस्तृत रूपमा लेख्न भएको छ। किरात राई समुदायका प्रथम न्यायमूर्ति भएर हो कि उहाँलाई प्राचीन किरात न्यायिक

विषय-सूची

क्र.सं.	विषय-सूची	पृष्ठ
१.	ऐतिहासिक परिचय	१-४६
२.	किरात तथा नेपाल नाम	४७-५८
३.	प्राचीन किरात	५९-८५
४.	प्राचीन किरात धर्म	८६-११८
५.	प्राचीन सभ्यता र संस्कार	११९-१४९
६.	प्राचीन किरातदेशको विस्तार	१५०-१८८
७.	किरात नृत्य (आर्य:अनार्य)	१८९-२३६
८.	राई र सुब्बा उपनाम	२३७-२४८
९.	वर्तमान किरात	२४९-२५२
	(क) कोच जाति	२५३-२६०
	(ख) गुरुङ्ग जाति	२६१-२७८
	(ग) तामाङ जाति	२७९-२९३
	(घ) थारु जाति	२९४-३०३
	(ङ) नेवार जाति	३०४-३२५
	(च) मगर जाति	३२६-३४५
	(छ) राई जाति	३४६-३७८
	(ज) लिम्बू जाति	३७९-४०३
१०.	कानूनी एवं न्यायिक	४०४-४११
	(क) न्यायिक पद्धति	४१२-४२१
	(ख) दण्डनीति र फौजदारी कानून	४२२-४३३
	(ग) संबैधानिक कानून	४३४-४४१
	(घ) विविध कानून	४४२-४७०
११.	उपसंहार	४७१-४७९
१२.	परिशिष्ट	४८०-५०४
१३.	चित्र	५०५-५१३
१४.	नक्सा	५१४-५१५
१५.	सन्दर्भ ग्रन्थ र पत्रपत्रिकाको सूची	५१६-५२२